

13-14 Yaş Otizmlili Bireylerin Otizme Yönelik Davranışlarının Ortaya Konulması ve Temel Spor Becerileri ile Motivasyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi¹

Meryem ALTUN EKİZ¹, M. Fatih ŞAŞMAZ², Duygu ÇAM³

¹Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu.OID:0000-0003-1224-7927

²Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu. OID:0000-0003-4912-9086

³Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu.OID:0000-0003-3741-7566

To cite this article/ Atf için:

Altun Ekiz, M., Şaşmaz, M. F. ve Çam, D. (2022). 13-14 yaş otizmlili bireylerin otizme yönelik davranışlarının ortaya konulması ve temel spor becerileri ile motivasyon arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 15-25.

Özet

Bu araştırmanın amacı, otizmlili bireylerin otizme yönelik davranışlarının ortaya konulması ve temel spor becerileri ile motivasyon arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma örneklemini, Hatay ilinde yaşayan, 2021-2022 eğitim öğretim döneminde UD (özel) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine devam etmekte olan 13 ve 14 yaşlarında olan 28 otistik birey oluşturmuştur. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak: Temel Spor Becerileri Test Formu, Irmak ve ark. (2007)'nin geçerlik güvenirliğini yapmış olduğu Otizm Davranış Kontrol Listesi (ABC: Autism Behavior Checklist), Durand ve Crimmins (1988) tarafından tasarlanan Motivasyon Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin çözümünde ve yorumlanmasında, X, Ss, Min.,Max., Mann Whitney "U" ve Sperman Brown Sıra Farkları Korelasyon testleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; temel spor becerilerinden olan ayak ile topa vurma becerisi en yüksek ortalamaya sahip olduğu, ABC kayıt formunun alt boyutlarda aritmetik ortalaması en yüksek dil becerileri ile ilişki kurma iken beden ve nesne kullanımı en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür.Motivasyon değerlendirme formundaki alt boyutlarda duygu ve geri çekilme en yüksek ortalamaya sahipken; dikkat en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Otizmlili bireylerin temel spor becerileri ile yaş arasında anlamlı farklılık bulunurken; ABC ile motivasyon arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. 13 yaşındaki bireylerin temel spor becerileri test ortalaması 14 yaşındaki bireylere göre daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyete göre temel spor becerileri ve motivasyonda anlamlı farklılık bulunurken; ABC'de anlamlı farklılık bulunamamıştır. Erkeklerin motivasyon ile temel spor becerileri test ortalaması kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Korelasyon analizi sonuçlarına göre ise; temel spor becerileri ile motivasyon arasında pozitif yönde ve 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre otizmlili bireylerin temel spor becerileri puanlarının artması durumunda motivasyon düzeylerinin de artacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Davranış kontrol listesi, ABC, motivasyon, temel spor becerileri

¹ 13-14 Yaş Otizmlili Bireylerin Otizme Yönelik Davranışlarının Ortaya Konulması ve Temel Spor Becerileri ile Motivasyon Arasındaki İlişkinin incelenmesi çalışması 25 -26 Mayıs 2022 tarihinde Ulusal Engelsiz Yaşam Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Explaining the Behaviors of 13-14 Years Old Individuals with Autism and Investigation of the Relationship Between Basic Sports Skills and Motivation

Abstract

The aim of this research is to reveal the autistic behaviors of individuals with autism and to examine the relationship between basic sports skills and motivation. The research sample consisted of 28 autistic individuals, aged 13 and 14, living in Hatay and attending UD (private) Special Education and Rehabilitation Center in the 2021-2022 academic year. Relational screening model was used in the research. As data collection tools: Basic Sports Skills Test Form, Irmak et al. (2007) Autism Behavior Checklist (ABC) and Motivation Evaluation Scale designed by Durand and Crimmins (1988) were used. X, Ss, Min., Max., Mann Whitney "U" and Sperman Brown Rank Difference Correlation tests were used in the analysis and interpretation of the data. As a result of the analyzes made; It has been seen that the ability to hit the ball with the foot, which is one of the basic sports skills, has the highest average, the arithmetic average of the ABC registration form in the sub-dimensions has the highest average for language skills, while the use of body and object has the lowest average. While emotion and withdrawal have the highest average in the sub-dimensions of the motivation evaluation form; attention was found to have the lowest mean. While there is a significant difference between the basic sports skills of individuals with autism and age; there was no significant difference between ABC and motivation. The basic sports skills test average of 13-year-old individuals was higher than 14-year-old individuals. While there is a significant difference in basic sports skills and motivation according to gender; no significant difference was found in ABC. Men's motivation and basic sports skills test average was found to be higher than that of women. According to the results of the correlation analysis; It was found that there was a positive correlation of 0.05 level between basic sports skills and motivation. Accordingly, it can be said that if the basic sports skills of individuals with autism increase, their motivation levels will also increase.

Keywords: Autism, Behavior checklist, ABC, Motivation, Basic sports skills

GİRİŞ

Otizm Yunancada "autos" kelimesinden alınmış "kendi "anlamına gelmektedir. Bugün ise dünya ile ilişkiyi kesmek anlamında kullanılmaktadır. Otizmlili kişilerin üç bölgede problemi olduğu bilinmektedir: Karşılıklı ilişkiler, karşılıklı iletişim, hayal gücü, oyun, davranış ve ilgi. Bugün araştırmaların sonucunda, otizmin bir kısım otizmlili kişilerde bazı hastalıkların yarattığı organik bir nedenle ortaya çıktığı üzerinde uzlaşılmaktadır. Gillberg (1994) bazı hastalıklara kalıtımla yatkın olmayı, beyin fonksiyonlarındaki bozuklukları, hamilelik ve doğum sırasında veya bebeklik döneminde, beynin hasar görmesini nedenler arasında saymaktadır (Borazancı, 2000).

Otizm üç yaşından önce ortaya çıkan, yaşam boyu devam eden, merkezi sinir sistemini etkileyen gelişimsel bir bozukluktur. Hem dil gelişiminde hem de sosyal gelişimde önemli gecikmeler görülür (Gallahue, 1996). Dört erkeğe karşılık bir kızda görülür (Sevimay-Özer, 2005). Otistik özellikler üç yaştan önce ortaya çıksa da davranışlar üç yaştan sonra belirgin hale gelmektedir. Otizmin etkilediği davranışların bu yaşa kadar güvenilir olarak tanımlanamayacağı ancak üç yaştan sonra belirginleşen davranışların daha erken yaşlarda belirlenebileceği açıklanmaktadır (Jordan, 1999).

Otistik seviyeleri dört farklı kategoride gösterilmektedir. Bunlar: Ağır otistik dönem, orta otistik dönem, hafif otistik dönem ve normal dönem. Hafif otistik dönemden sonra gelen döneme, normal dönem diyebiliriz. Burada otistik uzantılar veya izlerini görebiliriz ama artık bizim sosyal hayatımızı sınırlamaz. "Çilek üzerine kaymak" yerine "kaymak üzerine çilek" demek, karşımızdakinin konuşmasını kaçırdığımız zaman yankılamak gibi şeyler sosyal

hayatı bozmaz. Otistik davranışları normal seviyede olan kişilerin dahi hayatın bazı devrelerinde geri adım attığını gözlemlenmiştir. Tüm bu özelliklere bakarak otistik çocuklara tek bir yöntemle eğitim vermek çok ama çok zordur. Bundan dolayı eğitim yöntemlerini çeşitlendirmek çok önemlidir (Borazancı, 2000).

Kanner'in 1944' te otistik çocukların normal motor gelişimine sahip olduklarını belirtmesine ve bu görüşün diğer araştırmacılar tarafından da desteklenmesine rağmen, fiziksel görünüşleri normal çocuklardan ayırt edilemeyen otistik çocukların motor becerileri yaşlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Otistik çocukların duruşlarında, ellerini kullanmada zaman zaman normalden farklı bir görünüm sergiledikleri; parmak ucunda yürüme, belirli hareketleri tekrar etme, bir ayağı önde diğeri arkada olmak üzere tek ayağının üzerinde ileri- geri sallanma, uzun süre kendi etrafında dönme gibi davranış özellikleri sergiledikleri bilinmektedir. Kanner 1943'te otizmi tanımlarken sosyal çekingenliği (içine kapanıklık) en önemli belirti olarak değerlendirilmiştir. Sıklıkla otistik çocukların sosyal özellikleri; fiziksel temastan kaçınmaları, özellikle yaşamlarının ilk yıllarında karşılıklı göz kontağı kurmamaları, kendilerine gülümsendiği zaman aynı tepki ile karşılık vermemeleri, diğer insanların varlığının farkında olmamaları, insanlara karşı ilgisizlik, sosyal kuralları anlama ve oyun becerilerindeki yetersizlikler şeklinde belirtilmektedir. Çevredeki bireylerle iletişim kurmada yetersiz olma, otizmin en belirgin özelliklerinden biri olarak belirtilmektedir. Otistik çocukların iletişim kurma becerilerindeki yetersizlik ve sınırlılık, bu çocukların konuşma ve dil becerisini kazanmadaki güçlüklerine bağlanarak açıklanmaktadır (Darıca, vd., 2005).

Otistik çocuklarda; davranışlar sıklıkla öğrenmeyi bozmakta, bilgiler parça parça işlenmekte, iletişim kurmadaki isteksizlik çocukların ne öğrendiklerini ya da öğrenmediklerini değerlendirmeyi güçleştirmekte, olağanüstü beceriler ya da yetenekler görülebilmekte, sözcükler yerine resimlerle düşünme, uzun cümleler ya da uzun sözel bilgiyi anlamada güçlük, bir defada bir duyu kanalına odaklaşabilme, öğrendiklerini genelleştirmede güçlük gibi özellikler görülebilmektedir. Bu özellikler eğitim programları hazırlanırken temel alınmalıdır (Sucuoğlu, 2003).

Normal denilen, herhangi bir engeli olmayan bireyleri eğitmek amacıyla birçok farklı yol, yöntem, teknik bulunmaktadır. Bunların hepsinin bir amacı vardır. Bu amaçlar, bireyi topluma kazandıracak becerileri küçük yaşlarda sağlanabilmektedir. Eğitim ve öğretimin en önemli amaçlarından biri olan bireysel farklılıklar her bireyin kendine özgü eğitilme hızıyla ilişkilidir. Bireye otizm tanısı konulduğunda dikkat edilmesi gereken nokta, tanının bireye bir etiket olmasından ziyade eğitime yol gösterici bir rehber olmalıdır. Unutulmamalı ki her birey aynı şekilde aynı yol ve yöntemlerle geliştirilemez. Her normal bireyin gelişimi de aynı düzeyde olamamaktadır. Bunun için öğretmenlerin uygulayabileceği çeşitli kontrol listeleri ve beceri testleri bulunmaktadır. Kontrol listelerinin amacı becerinin veya hareketin sonucunu değil kalitesini değerlendirmektir. Temel hareketler ve beceriler on yaşına kadar çocuklarda kazanılmaktadır. 2006 yılından itibaren uygulanmaya başlayan (Uyarlanmış) Beden Eğitimi Programı, ilköğretimin ilk 3 sınıfında derslerin Hareket Eğitim Modeli ile işlenmesini önermektedir. Artık öğrencilerin temel beceri gelişimini beden eğitimi derslerinde uyarlanmış yöntemlerle sağlamak. Bundan sonra hem beden eğitimi öğretmenleri hem de okul öncesi ve sınıf öğretmenleri tarafından kontrol listeleri ve beceri testleri kullanılabilir. Buradan

yola çıkılarak bu araştırmanın amacı, otizmlı bireylerin otizme yönelik davranışlarının ortaya konulması ve temel spor becerileri ile motivasyon arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada betimsel yöntemlerden gözleme dayalı özaktarım ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Gözleme dayalı özaktarım, araştırmacının gözlemleriyle örnekleme yer alan bireylerden bilgi alınarak toplanır. İlişkisel (bağlantısal) tarama modeli, iki ya daha fazla değişkene ilişkin toplanan verilerdir (Gay ve Airasian, 2000).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Hatay ilindeki otistik bireyler oluştururken; örneklemini ise, 2021-2022 eğitim öğretim döneminde UD (özel) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine devam etmekte olan 13 ve 14 yaşlarında olan 28 otistik birey oluşturmuştur. Araştırmadaki otistik çocukların kimlikleri saklı tutulmuştur.

Tablo 1. Otizmlı bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)	Toplam
Yaş	13 yaş	18	64.3	28
	14 yaş	10	35.7	
Cinsiyet	Kadın	10	35.7	
	Erkek	18	64.3	

Tablo 1de otizmlı bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımları görülmektedir. Buna göre bireylerin %64.3'ü 13 yaş, %35.7'si 14 yaş ve %35.7'si kadın, %64.3'ü erkektir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak: Temel Spor Becerileri Test Formu, Irmak ve ark. (2007)'nin geçerlik güvenilirliğini yapmış olduğu Otizm Davranış Kontrol Listesi (ABC: AutismBehaviorChecklist), Durand ve Crimmins (1988) tarafından tasarlanan Motivasyon Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Uygulamalar Mart 2022 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Temel Spor Becerileri Test Formu; Gallahue ve Ozmun'un (2006), temel hareketlerin değerlendirilmesinde kullanılan testlerin güvenilir, kolay kullanımı olan ve gözleme dayalı olduğunu bildirmişlerdir. Temel spor becerileri test formunda; denge, tırmanma, sıçrama, ayak ile topa vurma, yakalama, atlama, fırlatma, sekme, kuşu ve yürüme ve atma becerileri yer almaktadır.

Otizm Davranış Kontrol Listesi (ABC: AutismBehaviorChecklist); ölçeğin Cronbach alfa katsayısı ve iki yarım test güvenilirliği .92 olarak bulunmuştur. Son yıllarda otizmi değerlendirme ve tarama amacıyla geliştirilen ölçeklerden biri de Otizm Davranış Kontrol Listesi'dir. Krug ve ark. (1993) tarafından geliştirilen ve kısaca ABC olarak adlandırılan

ölçek pek çok ülkede otizmde tarama ve eğitimin değerlendirilmesi için başvurulan ölçekler arasındadır (Bildt ve ark. 2005). ABC, duyuşal (9), ilişki kurma (12), beden ve nesne kullanımı (12), dil becerileri (13), sosyal ve öz bakım becerileri (11) olmak üzere toplam beş alt ölçekten oluşan 57 maddelik bir değerlendirme aracıdır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 159'dur.

Motivasyon Değerlendirme Ölçeği; bir kişinin belirli şekillerde davranma eğiliminde olduğu durumu tanımlamak içindir. Bu bilgi, durumu kontrol etmek için daha uygun araçların seçilmesine yardımcı olacak bilgilendirici çözümler üretebilmektedir. Motivasyon değerlendirme ölçeğini tamamlamak için en baskın davranışlardan biri seçilmelidir. Bu davranışı çok spesifik bir şekilde tanımlamak önemlidir (örneğin, tesadüfi bir durumda "agresif" tanımı "kızkardeşini dövmek" dir). Değerlendirilen bir davranışı seçerken, her madde dikkatlice okunur ve değerlendirilmekte olunan davranışlardan en iyiyi gösteren sayı işaretlenir. Ölçeğin alt boyutları: Duygu (1-5-9-13), Geri çekilme (2-6-10-14), Dikkat (3-7-11-15), Özel Öğe (4-8-12-16).

Verilerin Analizi

Verilerin çözümünde ve yorumlanmasında, X, Ss, Min.,Max., Mann Whitney "U" ve Sperman Brown Sıra Farkları Korelasyon testleri kullanılmıştır. Tüm veriler "SPSS 22.0" programında çözümlenmiştir

BULGULAR

Tablo 2. Otizimli bireylerin temel spor becerilerinin ortalama/standart sapma, minimum ve maksimum değerleri

	N	Min.	Max.	X	Ss
Temel Spor Becerileri Toplam	28	35.00	80.00	57.67	14.17
Denge	28	.00	10.00	4.28	3.25
Tırmanma	28	.00	10.00	6.25	3.50
Sıçrama	28	.00	10.00	4.10	3.86
Ayak ile TopaVurma	28	5.00	10.00	7.67	2.53
Yakalama	28	.00	10.00	4.82	2.88
Atlama	28	.00	10.00	5.17	3.18
Fırlatma	28	.00	10.00	6.96	2.83
Sekme	28	.00	10.00	5.71	3.25
Koşma veYürüme	28	.00	10.00	6.78	3.39
Atma	28	.00	10.00	6.25	2.92

Tablo 2'de otizimli bireylerin temel spor becerilerinin ortalaması/standart sapması, minimum ve maksimum değerleri verilmiştir. Buna göre temel spor becerileri test formundan toplamda elde edilen en düşük puan 35, en yüksek puan 80'dir. Alt boyutlardaki temel becerilerin aritmetik ortalamalarına bakıldığında ayak ile topa vurmaen yüksek ortalama ($X=7.67$)'ya sahipken; sıçrama becerisi ($X=4.10$) en düşük ortalamaya sahiptir.

Tablo 3. Otizimli bireylerin davranış kontrol listesi (ABC) ortalama/standart sapma, minimum ve maksimum değerleri

ABC	N	Min.	Max.	X	Ss
ABC Toplam	28	12.00	96.00	57.78	20.24
Duyusal	28	.00	16.00	7.71	4.76
İlişki kurma	28	.00	24.00	14.35	6.03
Beden ve nesne kullanımı	28	.00	26.00	1.10	7.40
Dil becerileri	28	1.00	27.00	14.60	7.70
Sosyal ve özbakım	28	.00	17.00	9.64	4.96

Tablo 3'te otizimli bireylerin davranış kontrol listesinin ortalaması/standart sapması, minimum ve maksimum değerleri verilmiştir. Buna göre ABC kayıt formundan toplamda elde edilen en düşük puan 12, en yüksek puan 96'dır. Alt boyutlardaki becerilerin aritmetik ortalamalarına bakıldığında dil becerileri (X=14.60) ile ilişki kurma (X=14.35) en yüksek ortalamaya sahipken; beden ve nesne kullanımı(X=1.10) en düşük ortalamaya sahiptir.

Tablo 4. Otizimli bireylerin motivasyon ortalama/standart sapma, minimum ve maksimum değerleri

Motivasyon	N	Min.	Max.	X	Ss
Motivasyon toplam	28	15.00	63.00	44.75	8.96
Duygu	28	4.00	19.00	12.50	3.29
Geri çekilme	28	7.00	18.00	12.32	2.90
Dikkat	28	1.00	16.00	8.32	3.71
Özel öge	28	2.00	17.00	11.60	3.58

Tablo 4'te otizimli bireylerin motivasyon ortalaması/standart sapması, minimum ve maksimum değerleri verilmiştir. Buna göre motivasyon değerlendirme formundan toplamda elde edilen en düşük puan 15, en yüksek puan 63'tür. Alt boyutlardaki değerlendirmelerin aritmetik ortalamalarına bakıldığında duygu (X=12.50) ile geri çekilme (X=12.32) en yüksek ortalamaya sahipken; dikkat (X=8.32) en düşük ortalamaya sahiptir.

Tablo 5. Otizimli bireylerin yaş değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları

	Yaş	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
Temel Spor Becerileri Testi	13	18	16.94	305.00			
	14	10	10.10	101.00	46.00	-2.132	.033
	Toplam	28					
ABC Kayıt Formu	13	18	16.19	291.50			
	14	10	11.45	114.50	59.50	-1.467	.142
	Toplam	28					

Motivasyon Değerlendirme Ölçeği	13	18	16.31	293.50			
	14	10	11.25	112.50	57.50	-1.561	.119
Toplam		28					

Tablo 5’te otizimli bireylerin yaş değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir. Buna göre temel spor becerileri ile yaş arasında anlamlı farklılık bulunurken; ABC ile motivasyon arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. 13 yaşındaki bireylerin temel spor becerileri test ortalaması 14 yaşındaki bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 6. Otizimli bireylerin cinsiyet değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
Temel SporBecerileri Testi	Kadın	10	5.50	55.00			
	Erkek	18	19.50	351.00	.000	-4.360	.000
	Toplam	28					
ABC Kayıt Formu	Kadın	10	12.85	128.50			
	Erkek	18	15.42	277.50	73.50	-.794	.427
	Toplam	28					
Motivasyon Değerlendirme Ölçeği	Kadın	10	10.60	106.00			
	Erkek	18	16.67	300.00	51.00	-1.873	.061
	Toplam	28					

Tablo 6’da otizimli bireylerin cinsiyet değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir. Cinsiyete göre temel spor becerileri ve motivasyonda anlamlı farklılık bulunurken; ABC’de anlamlı farklılık bulunamamıştır. Erkeklerin motivasyon ile temel spor becerileri test ortalaması kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Sperman Brown sıra farkları korelasyon analizi sonuçları

	Spor Becerileri	ABC	Motivasyon
Temel Spor Becerileri	1		
ABC Kayıt Formu		1	
Motivasyon Değerlendirme	.395*		1

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 7’de Sperman Brown sıra farkları korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonucunda temel spor becerileri ile motivasyon arasında pozitif yönde ve 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre otizimli bireylerin temel spor becerileri puanlarının artması durumunda motivasyon düzeylerinin de artacağı söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, otizimli bireylerin otizme yönelik davranışlarının ortaya konulması ve temel spor becerileri ile motivasyon arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada temel spor becerileri içerisinde yer alan, ayak ile topa vurma becerisi en yüksek ortalamaya sahip olduğu, ABC kayıt formunun alt boyutlarda aritmetik ortalaması en yüksek dil becerileri ile ilişki kurma iken beden ve nesne kullanımı en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre otizmin en belirgin belirtilerinden olan kişinin etrafıyla sözel ve sözel olmayan şekilde uygun ilişki kuramadığı söylenebilir. Çevresiyle etkileşimin azaldığı ve bu yüzden yalnız kalmaktan hoşlandığı söylenebilir. ABC kayıt formunda beden ve nesne kullanımının düşük ortalamaya sahip olması otizimli bireylerin top, huni vb. nesne sayesinde spor alanında sosyalleşebileceği kanısına varılabilir. Çünkü otistik birey ayaklarını ve bedenini kullanarak beceriyi yapabildiğini hissedebilir ve böylece spora daha olumlu yaklaşabilir. Temel spor becerileri içerisinde yer alan ayak ile topa vurma becerisi, en yüksek ortalamaya sahip olması; ABC kayıt formunun beden ve nesne kullanımının düşük ortalamaya sahip olmasıyla paralellik göstermesi kayıtların doğru tutulduğunu göstermektedir.

Literatürde otizm ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalara bakıldığında; Durmuş, Sarol ve Gürkan (2021)'in yapmış oldukları çalışmada otizm spektrum bozukluğu ve fiziksel aktivite ilişkisi incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; OSB'li bireylerde sıkça rastlanan düzensiz beslenme, farmolojik ilaç kullanma ve hareketsiz yaşama bağlı olarak artan kilo alımı ve obezite sorunları ile başa çıkmada fiziksel aktivite önleyici bir etki göstermektedir. Ayrıca bireylerin uyku kalitelerinin artmasından, kas gücü ve dayanıklılığa kadar, bireylere ve hatta ebeveynlerine olumlu bir motivasyonsağlandığı tespit edilmiştir. OSB'li bireylerin sosyal açıdan yetersiz olmalarında fiziksel ve psikolojik açıdan yaşadıkları problemler ve mevcut bozukluklarının direkt olarak etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu aşamada fiziksel aktivite, bireyin sosyal ilişkilerinin artmasında katkı sağlamaktadır. Bireyin sözel veya sözel olmayan sosyal iletişim becerilerinde gelişme ve tekrarlayan davranışlarında ise düşüş olmasında, fiziksel aktivite etkili olduğunu belirtmişlerdir. Fiziksel aktiviteye katılım, OSB'li bireylerin yaşam boyu sosyal ilişkilerinde kullanabilecekleri sosyal beceriler kazanmasına, bu doğrultuda sosyal bir çevre edinebilmelerine ve yaşam kalitesinin artmasına olanak sağladığı sonucuna varılmıştır.

Taner (2020)'in yapmış olduğu çalışmada, otizm spektrum bozukluğu olan ve belli bir yaşa gelmiş özel gereksinimli bireylerin sporun yardımıyla öz bakım becerilerinin kazandırılması ile hayatlarının daha kaliteli ve ebeveynlerine gerek kalmadan öz bakım becerilerini gerçekleştirmeleri ve birey olarak kendilerini iyi hissedip özgüvenlerinin ve aile içi yaşam kalitesinin arttırdığını belirtmişlerdir. Bu çalışma doğrultusunda otizimli çocuk, yetişkin kız ve erkek fark etmeksizin spor eğitimi çalışmalarıyla dikey sıçrama, durarak uzun atlama, esneklik, pençe kuvveti ve diğer spor hareketleri ve becerilerde gelişme olduğu sonucuna varılmıştır. Spor eğitimi alan otizimli bir bireyin öz güveninin artması nedeni ile sipariş verme, hesap ödeme, oyunlara dahil olma gibi becerilerinin geliştiği ve hayata adaptasyon sürecinin hızlandığı tespit edilmiştir.

Yarımkaya, İlhan ve Karasu (2017)'nin akran aracılı uyarlanmış fiziksel aktivite (AAUFA) programına katılan otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bir bireyin iletişim becerilerindeki değişimlerini incelediği çalışmada; AAUFA programına katılan OSB tanılı bireyin iletişim

becerilerindeki değişimlerin derinlemesine incelenmesi amacıyla nicel bulgulara ek olarak nitel bulgular da elde edilmiştir. OSB tanılı bireyin akranlar ile olan göz kontağı, ortak ilgi, iletişim başlatma ve iletişime tepki becerilerinin gerçekleşme sıklıklarında olumlu yönde artış olduğu saptanmıştır. OSB tanılı bireyin iletişim becerilerinin gerçekleşme sıklıklarında gözlenen olumlu yöndeki değişimlerin aktivitelerin tamamlanmasından üç hafta sonra alınan izleme ölçümlerinde sürdüğü belirlenmiştir. Nitel bulgular değerlendirildiğinde ise katılımcının daha uzun süreli göz teması kurabildiği, aktiviteler ve akranlar ile ilgilenmeye başladığı, akranlarına sözel ve sözel olmayan yönergeler verdiği, nasılsınız ve hoşça kalın dediği, taklitler sergilediği ve oyun kuralları konusunda akranlarını uyardığı, bir-iki kelime içeren iletişime tepki cümlelerinin dört-beş kelimeye kadar ulaştığı, ders içi etkinliklere karşı daha ilgili olduğu, isteklerini ifade ettiği, bir başkasının nerede olduğunu sorabildiği, tepkisiz kaldığı durumların azaldığı, daha fazla kelime içeren cümleler kurduğu ve daha fazla konuşkanlık özellikleri gösterdiği tespit edilmiştir. Orhan (2020)'ın yapmış olduğu çalışmada, OSB'li bireyin aktiviteler sırasında başarısızlığı kabul edebildiği ve aktiviteyi doğru şekilde yapmaya çalıştığı, bağıрма davranışının azaldığı, istemediği durumlarda ağlamak yerine kendisini rahatsız eden durumu açıklamaya çalıştığı, karşısındaki kişiye vurma davranışının sönüdüğü, problem yaşadığında yardım istediği, grupta ve bireysel durumlarda dikkat kontrolünün gözle görülür bir şekilde arttığı belirtilmiştir. Çetinkaya (2019)'nın yapmış olduğu araştırmada sosyal anksiyete belirtileri yüksek ve düşük öğrenci gruplarının ortalamaları karşılaştırılmıştır. Sosyal anksiyete belirtileri yüksek olan grupta otistik özellik belirtilerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Durmuş, Sarol ve Gürkan (2021)'ın yapmış oldukları çalışmada OSB'li bireylerin sosyal açıdan yetersiz olmalarında fiziksel ve psikolojik açıdan yaşadıkları problemler ve mevcut bozukluklarının direkt olarak etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu aşamada fiziksel aktivite, bireyin sosyal ilişkilerinin artmasında katkı sağlamaktadır. Bireyin sözel veya sözel olmayan sosyal iletişim becerilerinde gelişme ve tekrarlayan davranışlarında ise düşüş olmasında, fiziksel aktivite etkili olduğunu belirtmişlerdir. Fiziksel aktiviteye katılım, OSB'li bireylerin yaşam boyu sosyal ilişkilerinde kullanabilecekleri sosyal beceriler kazanmasına, bu doğrultuda sosyal bir çevre edinebilmelerine ve yaşam kalitesinin artmasına olanak sağladığı sonucuna varılmıştır.

Gültekin ve Başıyigit (2018)'in yapmış olduğu çalışmada fiziksel aktivite programlarının niteliklerini belirleme ve artırmaya yönelik çalışmalar kategorisinde araştırmanın gerçekleştirilmediği, fiziksel aktivite programının otizmliler için bireyler üzerine etkisi kategorisinde ise 6 tane makale yazısı 10 tane de lisansüstü tez araştırması gerçekleştirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Alanda bu kadar az çalışma olması otizmliler için fiziksel aktivite ya da spor alanının da ki çalışmalar için belli güçlükler ortaya koyduklarını belirtmektedirler.

Bu sonuçlar doğrultusunda otistik bireylerin bedenlerini ve nesnelere kullanarak kaba ve ince motor becerilerinin geliştiği söylenebilir. Otistik bireylerin motor becerileri geliştikçe çevre ile etkileşimi ve motivasyonunun da artacağı kanısına varılabilir. Böylece ABC kayıt formunun alt boyutlarda aritmetik ortalaması en yüksek olan dil becerileri ile ilişki kurma becerilerinin ortalamasının düşebileceğini söyleyebiliriz. Motivasyon değerlendirme formundaki alt boyutlarda duygu ve geri çekilme en yüksek ortalamaya sahipken; dikkat en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Dikkat eksikliğinden kaynaklı olarak otistik

bireylerin öğrenme güçlüğü çektiğini bu veriler doğrultusunda söyleyebiliriz. Otizmliler bireylerin temel spor becerileri ile yaş arasında anlamlı farklılık doğrultusunda otistik bireylere hareket eğitimi ne kadar erken yaşta verilirse temel spor becerilerini daha erken geliştirebileceği söylenebilir. Motivasyon düzeyi arttıkça otistik bireylerin hırçın, saldırgan, kendine, yanındaki insanlara veya nesnelere zarar verme davranışlarının azalacağı kanısına varılabilir. Otistik bireyler için yapılan tüm çalışmaları incelediğimiz vakit OSB'li bireyler ile ilgili detaylı bir araştırma olmadığı sonucuna varılmaktadır. Yapılacak olan diğer çalışmalar için örneklemin fazla tutulması sağlanarak güvenilirlik artırılabilir. 13-14 yaş otizmliler bireylerin otizme yönelik davranışlarının ortaya konulması ve temel spor becerileri ile motivasyon arasındaki ilişkinin incelenmesi konusunda yapmış olduğumuz çalışmamızın otistik bireyleri tanımamız açısından önemli ve aynı zamanda benzer çalışmaların olmaması bakımından özgün bir çalışmadır. Otistik bireyleri daha iyi tanıyıp anlamak için bu konu hakkında daha fazla çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Bildt, A., Sytema, S., Kraijer, D. (2005) Adaptive functioning and behavior problems in relation to level of education in children and adolescents with intellectual disability. *J Intellect Disabil Res*, 49, 672-681.
- Borazancı, S. (2000). *Otistik seviyeler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çetinkaya, B.B. (2019). Lise öğrencilerinde sosyal anksiyete ve otistik özellikler ilişkisi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Darıca, N., Abidoğlu, Ü., Gümüüşü, Ş. (2005). *Otizm ve otistik çocuklar*. (4. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Durand, V., M., Crimmins, D.B. (1988). Identifying the variables maintaining self-injurious behavior. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 18, 99-117.
- Durmuş, K., Sarol, H., Gürkan, R.K. (2021). Otizm spektrum bozukluğu ve fiziksel aktivite: Otizm spektrum incelemesi ve sevince. *İnsan Bilimleri Dergisi*, 18 (4), 691-703.
- Gallahue, D. (1996). *Developmental physical education for today's children*. C. Brown & Benchmark Publishers, 610. Dubuque.
- Gallahue, D.L., Ozmun J.C. (2006). *Understanding Motor Development: Infant, Children, Adolescents, Adults*. Sixth Edition.
- Gay, L., R., Airasian, P. (2000). *Educational research: Competencies for analysis and application*. (6. Baskı). Columbus, OH: Merrill.
- Gültekin, O., Başıyigit, F. E. (2018). Türkiye de 2013-2017 yılları arasında otizm ve etkin alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından

incelenmesi. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 4 (1), 116-129.

Jordan, R. (1999). *Autisticspectrumdisorders: An introductoryhandbookfor practitioners*. London: David FultonPublishers.

Krug, D.A.,Arick, J.R., Almond, P.A. (1993).*Autismscreeninginstrumentfor educational planning*. Second Edition, Pro-edInc. Austin, Texas.

Orhan, B.E. (2020). Uyarlanmış fiziksel aktivitelere katılan otizm spektrum bozukluğu olan bir bireyin davranış problemlerindeki değişimlerin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sevimay-Özer, D. (2005). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. (2. Baskı). Ankara: Nobel.

Sucuoğlu, B. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. (Ed. Ataman, A.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Taner, İ. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde spor eğitiminin fiziksel uygunluk, öz bakım, sosyal ve akademik becerilere etkisi.Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yarımkaya, E., İlhan, E.L. Karasu, N. (2017). Akran aracılı uyarlanmış fiziksel aktivitelere katılan otizm spektrum bozukluğu olan bir bireyin iletişim becerilerindeki değişimlerin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ÖzelEğitim Dergisi*, 18 (2), 225-252.

Yılmaz-Irmak, T.,Tekinsav-Sütçü, S., Aydın, A., Sorias, O. (2007). Otizm davranış kontrol listesinin (ABC) geçerlilik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(1), 13-23.